

KS. PIOTR KULBACKI
Łódź

DUSZPASTERSTWO PARAFIALNE WOBEC NADUŻYWANIA ALKOHOLU A DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE¹

PARAFIA ŚRODOWISKIEM WYZWOLENIA CZŁOWIEKA

Oczekiwanie kierowane pod adresem parafii słusznie wiązane są z różnymi wymiarami życia ludzkiego, wśród nich z tymi, które stanowią szczególną ranę w życiu społeczności ludzkiej. To przecież na wspólnotę chrześcijańską spogląda się jako na znak nadziei w świecie wielorako zniewolonym i zagubionym. Wspólnota chrześcijańska zanurzona w doczesnej rzeczywistości doświadcza tych samych trudności i pokus co cały rodzaj ludzki. Równocześnie jej życie ukierunkowane na „nowe niebiosa i nową ziemię” staje się profetycznym znakiem nadziei, a różnorakie sposoby zaradzania problemom trapiącym człowieka od zarażania dziejów zyskują nowy wymiar wypływający z życia w łasce².

Posoborowe nauczanie o parafii zakorzenione jest w teologii Kościoła lokalnego. Jego podstawowe znamiona to biskup, Eucharystia i względnie stała społeczność wiernych (por. KL 41–42; KK 26). Wydaje się, że tak określone elementy wskazują także na parafię jako znak Kościoła lokalnego. Prezbiter bowiem w imieniu biskupa sprawuje Eucharystię w określonej grupie wiernych. To właśnie dzięki parafii Kościół staje się bezpośrednio widocznym i doświadczalnym miejscem urzeczywistniania zbawienia. Oznacza to, że do poszczególnych parafii może być odniesione określenie „Kościół Boży” (por. KK 28)³. Ta teologiczna zasada wskazuje, iż parafia, uobecniając zbawcze dzieła Chrystusa – prorockie, kapłańskie i królewskie – staje się wspólnotą wiary, kultu i miłości braterskiej.

¹ Artykuł ukazał się bez przypisów w pracy zbiorowej *Abstynencja – między profilaktyką a terapią*, Wyd. PARPA, Warszawa 2006.

² Por. P. Kulbacki, *O wyzwolenie człowieka*, „Niedziela” 43 (2000), nr 50, s. 12.

³ R. Kamiński, *Urzeczywistnianie się Kościoła w diecezji i parafii*, w: *Teologia pastoralna*, red. R. Kamiński, t. I, Lublin 2000, s. 157–158; F. Blachnicki, *Kościół jako wspólnota*, Lublin 1994, s. 96–97.

Posługa duszpasterska w parafii implikuje głoszenie Słowa budzącego wiarę. Zakłada ona jednak istnienie wspólnoty wierzących, ich świadectwo i ciągły proces ewangelizacji *ad intra* i *ad extra*. Liturgia sprawowana wśród wierzących staje się miejscem urzeczywistniania Kościoła i konsekwentnie objawiania go światu poprzez posługę miłości.

Posługa ta jest owocem wiary wspólnoty parafialnej i zarazem wynika z uzdolnienia wypływającego z miłości Chrystusa do Kościoła, dopełnionej na Krzyżu i uobecnianej w zbawczych znakach liturgii.

Te wstępne wyjaśnienia uzmysławiają nam, jaki może być zakres duszpasterstwa parafialnego w obszarze wymienionym w temacie – jest ono nakierowane poprzez słowo i sakrament na posługę miłości. Owa posługa zakorzeniona w liturgii rozszerza się na różne dziedziny egzystencji człowieka. Nigdy jednak nie wolno stracić z oczu perspektywy teologicznej tej posługi – inaczej parafia stałaby się domem kultury lub poradnią terapeutyczną zarządzającą potrzebom okolicznych mieszkańców.

DUSZPASTERSTWO ZWYCZAJNE I NADZWYCZAJNE

Jeśli zatem „celem duszpasterstwa jest prowadzenie ludzi, żyjących w rozmaitych splotach stosunków społecznych i podlegających oddziaływaniu różnych prądów społecznych i ideologicznych czasu do spotkania z Bogiem w wierze i miłości”⁴, to znakiem czasu staje się dziś troska duszpasterska o wiernych, „którzy z powodu sytuacji życiowej nie mogą w sposób zadowalający korzystać z ogólnej, zwykłej opieki duszpasterskiej proboszczów albo zupełnie są jej pozbawieni” (DB 18). Dlatego oprócz duszpasterstwa zwyczajnego prowadzi się duszpasterstwo nadzwyczajne obejmujące duszpasterstwo specjalne, czy też specjalistyczne⁵.

Zazwyczaj do tego rodzaju posługi duszpasterskiej zalicza się:

- duszpasterstwo kategoriale – kategorii zawodowych, grup niepełnosprawnych, stanów dążących w sposób szczególny do doskonałości chrześcijańskiej;
- sytuacyjne – kontynuujące duszpasterstwo zwyczajne, np. młodzieży pozaszkolnej, akademickie, powołań, stowarzyszeń, bractw, ruchów, sportu, trzeźwości, więzienne, przygotowanie do małżeństwa, pielgrzymki, rekolacje zamknięte;
- organizowane – np. z okazji jakichś obchodów – peregrynacji, jubileuszu, nadzwyczajnych wydarzeń czy nadzwyczajnych sytuacji.

⁴ R. Kamiński, *Wprowadzenie*, w: *Duszpasterstwo specjalne*, red. R. Kamiński, B. Drożdż, Lublin 1998, s. 13.

⁵ Tamże, s. 14.

Wymienione w temacie nadużywanie alkoholu, objawiające się m.in. w postaci alkoholizmu i pijaństwa, stanowi przedmiot pracy duszpasterstwa nadzwyczajnego:

- kategoryjnego – mamy bowiem do czynienia z nieuleczalną chorobą alkoholizmu;
- sytuacyjnego – duszpasterstwo trzeźwości, prowadzące duszpasterstwo ogólne w kierunku kształtowania trzeźwej obyczajowości;
- organizowanego – nadzwyczajna akcja związana z wezwaniem do przemiany obyczajów (np. Krucjata Wstrzemięźliwości jako odpowiedź na Śluby Jasnogórskie; Krucjata Wyzwolenia Człowieka jako odpowiedź na wezwanie Jana Pawła II; „Sierpień – miesiącem abstynencji” jako odpowiedź na wezwanie Episkopatu).

Równocześnie profilaktykę należałoby usytuować przede wszystkim jako element duszpasterstwa:

- zwyczajnego – skierowanego do wszystkich wiernych (zwyczajna, podstawowa praca katechetyczno-liturgiczna związana z wychowaniem dzieci i młodzieży w abstynencji, a dorosłych w pełnej trzeźwości),
- oraz nadzwyczajnego:
 - sytuacyjnego – np. zobowiązania pierwszokomunijne i przy bierzmowaniu
 - organizowanego – w związku z koniecznością podejmowania nadzwyczajnej akcji wychowawczej (profilaktycznej) wywołanej przez presję reklamy, obyczajowości i zagubienia człowieka w dobie transformacji.

Proponowane powyżej rozróżnienie może dopomóc we właściwym umiejscowieniu tematyki trzeźwościowej będącej przedmiotem naszych analiz pastoralnych i w poszukiwaniu proporcji zadań odpowiednich do czasu i miejsca. Nadzwyczajne duszpasterstwo bowiem nie może być traktowane na równi z duszpasterstwem zwyczajnym, któremu ma służyć pomocą, inspirować je i być jego uzupełnieniem. Przerost duszpasterstwa nadzwyczajnego mógłby prowadzić do rozproszenia posługi duszpasterskiej w konkretnej parafii i zagubienia jej integralności⁶. Równocześnie okazuje się, że wobec narastania problemów alkoholowych we współczesnym świecie duszpasterstwo zwyczajne wymaga nadzwyczajnego uzupełnienia.

PROJEKTY PASTORALNE KOŚCIOŁA W POLSCE

Z punktu widzenia nauczania Kościoła w Polsce niezwykle istotne dla omawianego zagadnienia są *Wytyczne Episkopatu Polski dla kościelnej działalności trzeźwościowej*. Pierwsza ich redakcja powstała w 1959 r. i związana była z odpowiedzią na Jasnogórskie Śluby Narodu („Królowo Polski przyrzekamy Ci wy-

⁶ Tamże, s. 15.

powiedzieć walkę [...] pijaństwu i rozwiązłości” – 26 VIII 1956) oraz z ich realizacją m.in. poprzez Krucjatę Wstrzemięźliwości. Druga redakcja, z 1971 r.⁷, uwzględnia myśl odnowy soborowej i w proponuje podjęcie w nowoczesny sposób posługi pastoralnej w dziedzinie trzeźwości, a także ukazuje kierunki budowania zaplecza do podejmowania tych działań⁸. Od nowelizacji *Wytycznych* pojawiły się w Polsce nowe tendencje związane z transformacją społeczną, jak np. presja lobby kapitałowego na dostępność alkoholu, kształtująca nową obyczajowość. Nastąpił też rozwój zakazywanych w totalitaryzmie grup samopomocowych. Dużą rolę odgrywają powoływane na mocy ustawodawstwa państwowego gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych. Często zasiadają w nich także duszpasterze. Prowadzonych jest wiele szkoleń dotyczących tych zagadnień, także na szczeblu gmin. Powstała spełniająca ważną rolę nowoczesna instytucja ekspercka, jaką jest Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Coraz częściej także tymi zagadnieniami zaczynają się zajmować organizacje międzynarodowe (m.in. WHO). Na tle tych przemian okazuje się, iż podstawowe kierunki działań zawarte w *Wytycznych* nie tylko nie straciły na aktualności, ale nawet zyskały potwierdzenie słuszności postulowanych kierunków pracy w najnowszych amerykańskich badaniach nad problematyką rozwiązywania problemów alkoholowych⁹.

Wytyczne Episkopatu uznają, iż kościelna działalność trzeźwościowa kieruje się podstawową zasadą: „Przez dobrowolną, całkowitą abstynencję wielu do trzeźwości stanowej i zawodowej wszystkich”. Zasada ta wynika z doświadczeń ruchów trzeźwościowych XIX i początków XX w. i odwołuje się do tezy ks. Jana Kapicy, iż „nowoczesnego alkoholizmu nie da się pokonać bez abstynencji”¹⁰. Ta fundamentalna zasada nie oznacza potępienia tych, którzy „w sposób godny chrześcijanina i katolika używają czasami napojów alkoholowych”¹¹.

Wytyczne podkreślają, iż istotne w prowadzeniu kościelnej działalności trzeźwościowej jest posługiwanie się zarówno środkami przyrodzonymi, jak i nadprzyrodzonymi.

Episkopat w omawianym dokumencie wyraźnie odwołuje się w pierwszym rzędzie do kapłanów i apeluje, aby z pobudek społecznych oraz moralno-religijnych stanęli jako pierwsi w szeregach abstynenckich. Uchwała Episkopatu daje wskazówki dotyczące zaangażowania zakonów, wychowania w seminariach, roli wyższych uczelni katolickich (wykłady z zakresu alkoholologii), pracy z inteli-

⁷ Z. Kaniecki, *Duszpasterstwo trzeźwości*, w: *Duszpasterstwo specjalne...*, s. 359.

⁸ *Wytyczne Episkopatu Polski dla kościelnej działalności trzeźwościowej*, w: *Nowe przesłanie nadziei. Podręcznik duszpasterstwa trzeźwości*, red. M. Dziewiecki, Warszawa 2000, s. 275–281.

⁹ Por. K. Wojcieszek, *Wartości w projektach profilaktycznych*, „Eleuteria” nr 62 (2/2005), s. 6–7.

¹⁰ F. Blachnicki, *Abstynenckie Credo Krucjaty Wyzwolenia Człowieka*, Krościenko–Wrocław 2000, s. 12.

¹¹ *Wytyczne...*, s. 275. por. Blachnicki, dz.cyt., s. 4–5.

gencją w duszpasterstwach akademickich, a także zachęca do różnych form apostołstwa trzeźwości.

W dokumencie zawarta jest zachęta do parafialnego apostołatu trzeźwości m.in. poprzez prowadzenie parafialnych ksiąg trzeźwości. Inne konkretne wskazania dotyczą wychowania dzieci i młodzieży zarówno w rodzinie, jak i przy okazji przygotowania do I Komunii, bierzmowania, czy wreszcie „do formacji Liturgicznej Służby Ołtarza, Scholi oraz Bieli wprowadza się obowiązek abstynencji od alkoholu i tytoniu”. Uroczystości religijno-rodzinne powinny odbywać się bez alkoholu, a nowożeńcy urządzający przyjęcie weselne bez alkoholu powinni z tej racji otrzymać specjalne błogosławieństwo od swego biskupa. Wytyczne wprowadzają zasadę tworzenia kurialnych referatów trzeźwości – które powinni tworzyć duszpasterz diecezjalny (lub zakonny w ramach duszpasterstwa prowadzonego przez zakon) wraz z konsultą złożoną z osób duchownych i świeckich. Taki referat powinien być tworzony na szczeblu dekanatu. Odnośnie do parafii wytyczne postanawiają, iż, „na terenie parafii program pracy trzeźwościowej wprowadzają w życie miejscowi duszpasterze pod kierownictwem proboszcza. Ksiądz proboszcz może powołać parafialną komisję złożoną ze świeckich dla popierania programu trzeźwości na forum parafii”¹².

Tak zarysowany program stanowi doskonałe ramy do realizacji tych wszystkich nowych form pracy trzeźwościowej, które nie zostały wymienione w dokumencie, kształtowały się bowiem po upadku rządów totalitarnych. Należy tu wymienić przywoływany już zarówno wpływ ruchów trzeźwościowych, jak i grup samopomocowych. Pojawiły się nowe formy szkoleń, warsztatów, organizowane są świetlice, punkty konsultacyjne oraz poszerza się zakres współpracy z instytucjami państwowymi i samorządowymi różnych szczebli. W ostatnich latach nastąpiły także zmiany w strukturze pracy trzeźwościowej w Kościele w Polsce, związane z reformą struktur Konferencji Episkopatu (powoływane są takie komisje jak w Kurii Rzymskiej). W miejsce Komisji Episkopatu ds. Trzeźwości powołano Zespół ds. Apostołstwa Trzeźwości przy Konferencji Episkopatu. Zmienia to rangę tematyki, równocześnie jednak ułatwia prowadzenie prac w szerszym zespole kapłanów i świeckich i może służyć jako wzorzec do tworzenia postulowanych przez Wytyczne analogicznych zespołów na niższych szczeblach (diecezja, zakon, dekanat, parafia).

ROLA PARAFII W PRACY TRZEŻWOŚCIOWEJ – PROFILAKTYKA

Po tak zarysowanym programie wynikającym z teologiczno-pastoralnych przesłanek przyjrzyjmy się praktycznym możliwościom rozwiązań dotyczących pracy profilaktycznej.

¹² Wytyczne..., s. 276 – 280.

1. Przez działania profilaktyczne będziemy tu rozumieć ten zakres posługi duszpasterstwa ogólnego (dotyczącego wszystkich parafian), który zgodnie z zadaniami sformułowanymi w *Wytocznych* Episkopatu dotyczy kształtowania postawy abstynencji wśród dzieci i młodzieży oraz pełnej trzeźwości wśród dorosłych.

Oznacza to, że proponowany we wspólnocie chrześcijańskiej styl życia młodych ludzi powinien uwzględniać obyczajowość bez alkoholu. Jest to wprawdzie oczywiste zarówno z etycznego, jak i biologicznego punktu widzenia, jednakże obserwujemy u dorosłych brak konsekwencji w postępowaniu nawet w obliczu uroczystości dotyczących dzieci lub młodzieży, podczas których dorośli spożywają alkohol (nawet przy okazji I Komunii), czasem dają „popróbować” młodym (imieniny czy urodziny). Okazuje się, że trudności występujące w obyczajowości religijno-rodzinnej potrzebują nadzwyczajnego wsparcia np. w postaci propagowania akcji „Pierwsza Komunia bez alkoholu”¹³.

Mimo pozytywnych przemian o bardzo szerokim już zasięgu w obyczajowości pierwszokomunijnej okazuje się, że akcja potrzebna w tak oczywisty sposób wciąż napotyka na opór pewnej części rodziców. Jeśli duszpasterz osobiście nie będzie przekonany do poważnego moralnego obowiązku takiego kształtowania obyczajów, to idea przyjmowania zobowiązań od rodziców, iż przyjęcie pierwszokomunijne będzie bez alkoholu, nie spotka się z zadowalającym odzewem. Także postanowienia dzieci dotyczące zachowania abstynencji do czasu pełnoletności będą torpedowane.

Takie spotkania z okazji Pierwszej Komunii – czyli według tradycji Kościoła Zachodniego drugiego etapu inicjacji chrześcijańskiej realizowanej w ramach duszpasterstwa zwyczajnego – powinny stawać się szkołą rodzinnej obyczajowości bez alkoholu. Skoncentrowanie spotkania towarzyszącemu inicjacji chrześcijańskiej na modlitwie i błogosławieństwach otwiera rodzinę na styl życia zgodny z prawem naturalnym i prawem Bożym, i stanowi wzorzec do naśladowania przy innych okazjach religijno-rodzinnych¹⁴.

2. Wspomniane powyżej postanowienia abstynenckie dzieci są jedną z najlepszych form profilaktyki, wszakże często podaje się je w wątpliwość, odwołując się do zasady nie w pełni ukształtowanej woli u 9-letniego dziecka. Otóż trudno jest proponować dzieciom takie zobowiązania (jakkolwiek wynikają one bezpośrednio z zasad prawa naturalnego i Dekalogu), jeśli nie będą one poparte zobowiązaniami rodziców, iż będą się starać pomóc dzieciom w zachowaniu tych postanowień.

Potrzebna tu jest kompleksowa formuła pedagogiczna adekwatna do wieku heteronomii moralnej – należy uwzględnić oddziaływanie nie tylko katechetów,

¹³ F. Blachnicki, *Krucjata Wyzwolenia Człowieka, czyli Dzieło Niepokalanej Matki Kościoła. Podręcznik*, Krościenko nad Dunajcem 2004, s. 28.

¹⁴ W. Nowak, *Zarys liturgii Kościoła domowego*, Olsztyn 2000, s. 34–54, zob. J. Wysocki, *Rytuał rodzinny*, Włocławek 2003.

ale przede wszystkim rodziców. Zobowiązania te nie mogą być traktowane jako „śluby”, ale proste potwierdzenie postępowania według prawa naturalnego, umocnione motywacją religijną¹⁵.

Należy mimo to zaznaczyć, iż w wielu środowiskach zobowiązania pierwszokomunijne doskonale funkcjonują i spełniają swoje profilaktyczne zadanie.

3. W wielu parafiach proponowane są zobowiązania abstynenckie przy okazji bierzmowania w wieku ok. 15 lat (przejście do autonomii moralnej). Powinny one mieć charakter świadomego odnowienia zobowiązań pierwszokomunijnych. Wszak jest to kolejny etap przyjmowania sakramentów inicjacji chrześcijańskiej¹⁶. Postawa rodziców w kształtowaniu postaw wobec alkoholu nadal jest niezwykle istotna dla tej grupy wiekowej¹⁷.

Młodzi ludzie powinni też kierować się motywacją już nie tylko własnego dobra, ale kształtowania postaw altruistycznych wobec swego młodzieżowego środowiska. Badania wskaźników inicjacji alkoholowej wykazują wysoki procent 15-latków i nie mniejszy 15-latek poznających osobiście, czym jest spożywanie alkoholu. Zatem nie chodzi tu o stygmatyzowanie moralne młodzieży, która miała już kontakt z alkoholem, lecz o wezwanie do postanowienia nieużywania alkoholu. Postanowienie to staje się doświadczeniem nie tylko siły charakteru, ale sprawczości w swoim środowisku¹⁸. Jest to niejako egzamin z odpowiedzialności za otoczenie, sprawdzian siły charakteru i niezależności od złych wpływów otoczenia¹⁹. Świadome przyjęcie takich postaw związane jest z wiarą w owocność sakramentu bierzmowania, wyrażającą się w mężnym wyznawaniu wiary i życiu zgodnie z Ewangelią.

4. Ukazana powyżej motywacja wychowawcza wobec nieletnich nie wystarcza do podejmowania idei wesel bezalkoholowych. Prawie we wszystkich kulturach obrzędy weselne są związane ze spożywaniem alkoholu. Zatem wesele bez alkoholu stanowi znak sprzeciwu wobec często spotykanego problemu nadużywania alkoholu na weselach i w rodzinach. Stanowi też czytelny znak nadziei na inny styl życia w nowo zakładanej rodzinie. W zależności od środowiska, wesele bez alkoholu może nie być związane ze stałymi zobowiązaniami abstynenckimi (np. w Kamesznicy), częściej jednak jest udziałem członków Krucjaty Wyzwolenia Człowieka, czy też dzieci osób zaangażowanych w AA, którzy chcą swe postanowienia realizować z pełną konsekwencją (nierzadko jest to powodem napięć z rodzicami). Takie świadectwo dorosłych ludzi, ich odpowiedzialności za kształt

¹⁵ Por. *Agenda liturgiczna*, Opole 1981, s. 318–320.

¹⁶ Zob. Cz. Krakowiak, *Sakrament bierzmowania w praktyce pastoralnej Kościoła w Polsce*, Sandomierz 2005, s. 43–47.

¹⁷ B. Fatyga, *Style życia uczniów gimnazjów*, w: B. Fatyga, J. Rogala-Oblękowska, *Style życia młodzieży a narkotyki. Wyniki badań empirycznych*, Warszawa 2002, s. 70–75.

¹⁸ Por. K. Wojcieszek, *Nadzieja dla Europy*, „Eleuteria” nr 45 (1/2001), s. 4–11.

¹⁹ Zob. P. Kulbacki, *Pastoralne aspekty formacji młodego pokolenia*, RT 50 (2003), f. 8, s. 374–377.

życia w otoczeniu i w swojej nowo zakładanej rodzinie stanowi bardzo silne oddziaływanie profilaktyczne²⁰.

ROLA PARAFII W PRACY TRZEŹWOŚCIOWEJ – PIJAŃSTWO I ALKOHOLIZM

Obydwa zjawiska w życiu parafii są ze sobą ściśle powiązane: pijaństwo (nadużywanie alkoholu) ujawnia patologiczną obyczajowość, alkoholicy najczęściej bronią się przed uznaniem się za uzależnionych i deklarują, co najwyżej, nadużywanie alkoholu.

Obydwa zjawiska, choć możemy je z naukowego i etycznego punktu widzenia zróżnicować, zewnętrznie, przede wszystkim w sferze obyczajowości, są ze sobą ściśle powiązane. Właściwie to osoby nadmiernie spożywające alkohol wywołują więcej szkód bezpośrednich niż alkoholicy – często ubezwłasnowolnieni przez swą chorobę i tak postrzegani przez otoczenie²¹.

1. Szczególnym środowiskiem wsparcia osób uzależnionych jest środowisko życia religijnego. Parafia powinna wspierać działanie grup samopomocowych, służyć informacją i świadectwem związanym z ich działalnością. Ma to niezwykle doniosłe znaczenie do uzupełnienia posługi duszpasterskiej²².

2. Z drugiej strony, duszpasterstwo trzeźwości wymaga cierpliwej miłości i konkretnych kompetencji. Często pod adresem duszpasterzy kierowane są przez uzależnionych i ich rodziny, a nawet instytucje, błędne czy nierealne oczekiwania. Wydaje się bowiem, iż rozmowa z duszpasterzem wystarczy, aby ktoś przestał pić lub oczekuje się, że ksiądz będzie terapeutą uzależnień, lub też aby zajmował się organizowaniem ośrodków odwykowych²³. Trzeźwiejący alkoholik natomiast potrzebuje księdza jako księdza!²⁴

Nie należy oczekiwać od parafii – duszpasterzy czy parafialnego zespołu trzeźwości – zastępowania terapii. Znajomość i zrozumienie problemu w tym środowisku powinny być na tyle dojrzałe, aby nie brać na siebie zadań przekraczających możliwości, a umieć pokierować poszczególne osoby do specjalistów czy odpowiednich grup.

3. Natomiast nabożeństwa w intencji trzeźwości, lub nazywane szerzej „w intencji trudnych problemów społecznych”, mogą być miejscem formacji ku pogłę-

²⁰ Por. M. i L. Pawlicowie, *Nim staniesz na ślubnym kobiercu*, „Eleuteria” nr 62 (2/2005), s. 18–21.

²¹ B.T. Woronowicz, *Informacje i testy pomocne w rozpoznawaniu problemów alkoholowych*, w: *Nowe przesłanie...*, s. 32–36.

²² J. Świst, *Współpraca z parafią w integralnej koncepcji pomagania*, w: *Krucjata Wyzwolenia Człowieka w kościelnej i świeckiej działalności trzeźwościowej*, Krośnice–Wrocław 2002, s. 57–61.

²³ M. Dziewiecki, *Duszpasterstwo trzeźwości a duszpasterstwo alkoholików*, w: *Nowe przesłanie...*, s. 231.

²⁴ Tamże, s. 235.

bieniu wiary, modlitwy wstawienniczej, zadośćuczynienia, podstawowej edukacji w problemie uzależnień. Ten ostatni aspekt jest niezwykle ważny – rozważania modlitewne powinny być formułowane w duchu miłości – nie raniącym osób uzależnionych czy współuzależnionych, oznacza to konieczność weryfikacji tekstów modlitw pod kątem poprawności teologicznej, psychologicznej i terapeutycznej.

Podejmowanie jakichkolwiek działań – zarówno abstynencji, jak i modlitwy, tylko wtedy będzie wyzwalać, o ile będzie podjęte z pobudek miłości²⁵.

„PRZEZ DOBROWOLNĄ ABSTYNENCJĘ WIELU DO TRZEŻWOŚCI WSZYSTKICH”

O ile w przypadku osób nieletnich wezwanie do abstynencji jest bezwzględne, o tyle w przypadku osób dorosłych motywowane jest ono na kilku płaszczyznach:

1. W życiu spotykamy się często z obecnością osób uzależnionych, które mogą trzeźwieć i częstokroć zacząć normalnie funkcjonować w społeczeństwie, o ile uznają swą chorobę i zachowają całkowitą abstynencję. Ponieważ nadużywanie alkoholu jest najczęściej splecione z problemem alkoholizmu, zasada ta dotyczy także tej kategorii osób.

Dlatego osoby te powinny w swoim otoczeniu mieć oparcie w (osobach) dorosłych podejmujących dobrowolną abstynencję z motywów altruistycznych. Nie da się udowodnić naukowo, dlaczego człowiek dorosły, zdrowy, miałby dobrowolnie zrezygnować z niewielkiej ilości alkoholu – tylko bezinteresowna miłość może dać taką motywację. Uczestnictwo osób uzależnionych i nadmiernie pijących w spotkaniach religijno-rodzinnych, weselach bezalkoholowych oraz spotkaniach towarzyskich jest szkołą innego stylu, otwierającego na kształtowanie swego życia według wartości.

2. Postulat wychowawczy – profilaktyczny wobec młodego pokolenia w pierwszym rzędzie dotyczy rodziców²⁶, ale przecież nie są oni jedynymi wychowawcami, a niekiedy ich deficyty muszą uzupełniać inni. Dlatego należy powszechnie wzywać do odkrycia daru dobrowolnej abstynencji. Jest ona wyrazem wartości humanistycznych w społeczeństwie²⁷.

3. W parafii należy zatem podejmować wszystkie dostępne środki ukazujące sens dobrowolnej abstynencji. To ona kształtuje nową obyczajowość i chroni przed wszelkimi niebezpieczeństwami związanymi ze spożywaniem alkoholu:

²⁵ P. Kulbacki, *Diakonia Wyzwolenia*, RT 51 (2004), f. 8, s. 90.

²⁶ J. Mariański, *Kryzys moralny czy transformacja wartości. Studium socjologiczne*, Lublin 2001, s. 359–367.

²⁷ Zob. F. Blachnicki, *Wartości humanistyczne idei abstynenckiej*, „Eleuteria” nr 51 (3/2002), s. 4–11.

„jedynie zupełni abstynenci niczym nie ryzykują, natomiast nieumiarkowane picie alkoholu pociąga za sobą występowanie różnego rodzaju problemów”²⁸.

POSTULATY

1. Specjalistyczna posługa duszpasterska wobec osób uzależnionych odbywa się poza parafią. Wymaga ona specjalnego przygotowania duszpasterza do pracy z osobami znajdującymi się na oddziale odwykowym czy podczas terapii²⁹. Posługa w ramach duszpasterstwa parafialnego odgrywa rolę niezastąpioną, dlatego że pacjenci po okresie intensywnej terapii wracają do swojego codziennego środowiska, do swoich duszpasterzy w miejscu zamieszkania i trudno byłoby oczekiwać permanentnej intensywnej kontynuacji zarówno pracy terapeutycznej, jak i specjalistycznej opieki duszpasterskiej. Taka jest bowiem rola specjalistycznej posługi.

2. Wskazuje to na rolę duszpasterstwa zwyczajnego umacniającego chorą osobę w procesie jej dalszej pracy nad sobą i trwania w abstynencji.

W związku z dużą liczbą osób uzależnionych wracających do swych parafii po terapii należy tworzyć właściwy klimat do ich trwania w zmianie postaw, osoby te mogą na odpowiednim etapie włączać się w pomoc uzależnionym, np. tworząc grupę AA spotykającą się w parafii. Wsparciem dla tych osób są grupy samopomocowe dla ich bliskich – współuzależnionych oraz, niezależnie, wspólnoty dobrowolnych abstynentów (np. najbardziej rozpowszechniona Krucjata Wyzwolenia Człowieka)³⁰.

3. Drugie ważne dziś zagadnienie to płaszczyzna współpracy z rodzicami i szkołą w zakresie profilaktyki wobec dzieci i młodzieży. Każda grupa religijna ma charakter uzdrawiający (terapeutyczny). Dlatego do grup tych przychodzi nadreprezentatywna liczba osób dotkniętych problemem alkoholowym – czasem osobistym, ale częściej współuzależnionych. Tymczasem, choć wpływ życia religijnego na młodzież jest olbrzymi³¹, trzeba przyznać, że nadal utrzymuje się swoista dychotomia życia w obszarze sacrum i profanum, utrudniająca prowadzenie spójnej pracy profilaktycznej wśród młodzieży. Darem, ale i trudnym zadaniem dla Kościoła jest powrót do nauki religii w ramach systemu szkolnego. Integracja motywacji naturalnej i religijnej, spójność wychowania w obszarze rodzina – parafia – szkoła³² stanowi alternatywę dla wielkich wpływów środowiska rówieśniczego, często zagubionego w poszukiwaniu projektu życia.

²⁸ B.T. Woronowicz, dz.cyt., s. 36.

²⁹ M. Żak, *Posługa duszpasterska wśród uzależnionych*, w: *Krucjata Wyzwolenia...*, s. 49–56.

³⁰ A. Policht, *Sursum corda*, „Eleuteria” nr 58 (2/2004), s. 17.

³¹ Por. K. Świąś, *Religijna socjalizacja młodzieży*, RT 50 (2003), f. 6, 63–80.

³² Zob. *Krucjata Wyzwolenia Człowieka środowiskiem wychowawczym dla dzieci*, red. P. Kulbacki, Krościenko–Łódź–Kraków 2003, s. 6.

Profilaktyka odwołująca się do motywacji religijnej przy podejmowaniu zobowiązań dobrowolnej abstynencji przez młodzież i dorosłych wydaje wielkie owoce.

Zauważmy, że wiele zachodnich opracowań dotyczących pracy profilaktycznej nie uwzględnia tego wymiaru współpracy, pomijając element wychowania religijnego³³. Wiąże się to często z niedocenianiem istotnej roli religii w procesie kształtowania osobowości i w procesie uzdrawiania zaburzeń³⁴.

W Polsce, choć następują istotne jakościowo zmiany, nadal istnieje pewna izolacja środowisk. Niekiedy zagadnienia wiary w zakresie badań są potraktowane marginalnie. Tymczasem troska o całego człowieka wymaga integralnej antropologii i posługiwania się nie tyle dwoma odrębnymi językami i odrębnymi doświadczeniami – sacrum i profanum, ile językiem traktującym człowieka całościowo. Stąd konieczność dobrej współpracy na płaszczyźnie wiedzy przyrodzonej i wiary³⁵.

4. W zakresie duszpasterstwa parafialnego należy lepiej wykorzystać Tydzień Modlitw o Trzeźwość Narodu. Modlitwy w tej intencji podejmowane od niedzieli przed Środą Popielcową do I niedzieli Wielkiego Postu stanowią doskonałą okazję do (proponowania) zachęcania do poszerzania szeregów abstynentów dobrowolnych. Także w okresie liturgicznym Wielkiego Postu uwrażliwiającym na problemy człowieka (i jego nawrócenia) powinno się ukazywać obszary problemów społecznych, których rozwiązanie wymaga nawrócenia (*metanoia*). W wielu parafiach w tym okresie podejmuje się współpracę np. z Anonimowymi Alkoholikami, często niestety ograniczając do tego pracę profilaktyczną z młodzieżą, wymagającą także świadectwa rówieśników, ukazujących istnienie całych środowisk młodzieżowych żyjących bez alkoholu³⁶.

5. Niezwykle ważną pomoc stanowi wydany w dużym nakładzie przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych podręcznik duszpasterstwa trzeźwości *Nowe przesłania nadziei*³⁷, z którym powinien zapoznać się każdy duszpasterz.

6. Propozycją nadającą pracy duszpasterskiej nową dynamikę³⁸ są rekolekcje „Ewangelia Wyzwolenia” proponowane przez Krucjatę Wyzwolenia Człowieka. Są to rekolekcje ewangelizacyjne, wzywające do przyjęcia Jezusa, który mocą

³³ Por. *Zagrożona młodzież*, J.J. McWhriter i in., Warszawa 2001.

³⁴ Por. Cz. Cekiera, *Psychoprofilaktyka uzależnień oraz terapia i resocjalizacja osób uzależnionych*, Lublin 1998, s. 197–233.

³⁵ Zob. T. Opaliński, *Krucjata Wyzwolenia Człowieka 1999: Ewangelizacja – profilaktyka – pomaganie*, „Eleuteria” nr 40 (4/1999), s. 5; J. Bazylak, *Współpraca teologii i psychologii*, RT 51 (2004), f. 6, s. 281–293.

³⁶ Wiele materiałów, związanych z pracą profilaktyczną wśród młodzieży, jest publikowanych w piśmie „Eleuteria”.

³⁷ *Nowe przesłanie nadziei. Podręcznik duszpasterstwa trzeźwości*, red. M. Dziewiecki, Warszawa 2000.

³⁸ Zob. F. Blachnicki, *Zwalczyć alkoholizm*, „Eleuteria” nr 38 (2/1999), s. 14–17.

swej Ewangelii wyzwala człowieka. Stanowi to odpowiedź na trudne problemy społeczne – począwszy od nadużywania alkoholu i trudności wychowawczych z młodzieżą. Znowelizowane wydanie podręcznika *Wyzwoleni w Chrystusie*³⁹ autorstwa wielkiego wychowawcy – sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego, inspirowane do podejmowania tych rekolekcji zarówno w parafii, jak i podczas rekolekcji szkolnych⁴⁰ czy w innych środowiskach.

PARISH IN THE FACE OF ABUSE THE ALCOHOL AND A PREVENTION

Summary

There is difference between the pastoral carry for the addicted (specialistic service) and a prevention as a part of an ordinary pastoral work in a parish. That first one demands the special preparation of priests. The pastoral work in parishes should be founded on bringing young people up to the complete abstinence from the alcohol and educating adults for total sobriety. The fundamental program is contained in the Instructions of Polish Episcopate for the Church Work for Sobriety. The main idea of this work is „Through the voluntary abstinence of many to the sobriety of all”. That is why the parish should educate the youth and adults to the new style – life without alcohol, starting with the religious celebrations, like f.e. the First Communion.

Słowa kluczowe: parafia, duszpasterstwo, profilaktyka, młodzież, wyzwolenie, uzależnienie, dobrowolna abstynencja

³⁹ F. Blachnicki, *Wyzwoleni w Chrystusie. Podręcznik rekolekcji parafialnych*, Kraków 2005.

⁴⁰ M. Gać, J. Mózgowiec, *Nasz Pan jest potężny w mocy swej*, „Eleuteria” nr 61 (1/2005), s. 21–23.